Carl Polak 1896 – 1973

In de afgelopen periode zijn op diverse plaatsen in de gemeente Beilen Stolpersteine geplaatst. Op die manier wordt men onder andere er aan herinnerd dat daar in de Tweede Wereld Oorlog Joden hebben gewoond, die door de Duitsers zijn afgevoerd en vermoord.

De Joden uit Beilen, die vermoord zijn, zijn opgepakt tijdens de razzia in de nacht van 2 op 3 oktober 1942. In het gemeentearchief van de gemeente Beilen wordt een lijst bewaard, waarop de Joodse mensen staan, die moesten worden opgepakt. Hier staan ook 12 mensen op, die “werden verpflegt in der Anstalt für Nerven- und Seelenkrankheiten in dieser Gemeinte” of te wel de stichting Beileroord, Altingerweg 1 en 4. (bestuursarchief 1917-1972 inv. Nr 1101)

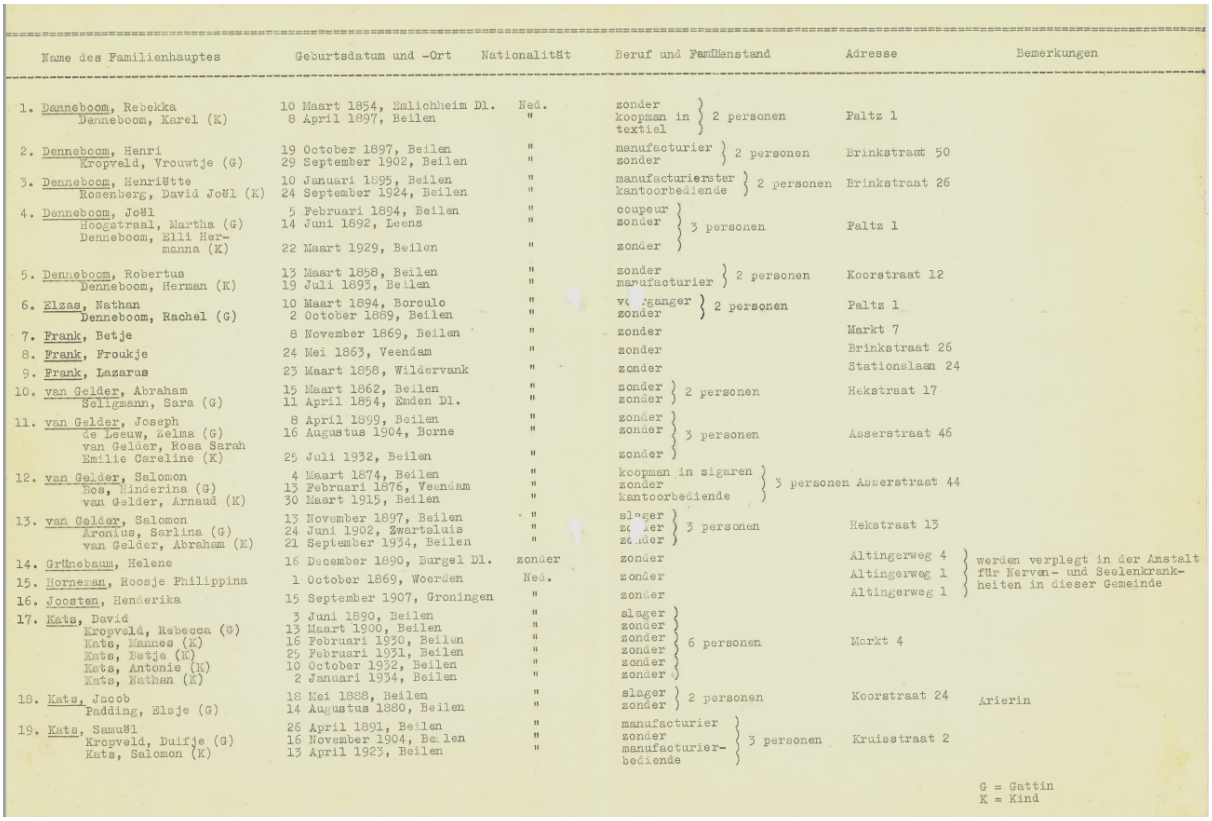

Name des Familienhauptes	Geburtsdatum und -Ort	Nationalität	Beruf und Familienstand	Adresse	Bemerkungen
1. Denneboom, Rebekka Denneboom, Karel (K)	10 Maart 1854, Emlichheim Dl. 8 April 1897, Beilen	Ned. "	zonder koopman in textiel } 2 personen	Paltz 1	
2. Denneboom, Henri Kropveld, Vrouwtje (G)	19 October 1897, Beilen 29 September 1902, Beilen	" "	manufacturier zonder } 2 personen	Brinkstraat 50	
3. Denneboom, Henriëtte Rosenberg, David Joël (K)	10 Januari 1895, Beilen 24 September 1924, Beilen	" "	manufacturierster kantoorbediende } 2 personen	Brinkstraat 26	
4. Denneboom, Joël Hoogstraal, Martha (G) Denneboom, Elli Hermanna (K)	5 Februari 1894, Beilen 14 Juni 1892, Leens 22 Maart 1929, Beilen	" " "	coupeur zonder } 3 personen zonder	Paltz 1	
5. Denneboom, Robertus Denneboom, Herman (K)	13 Maart 1858, Beilen 19 Juli 1893, Beilen	" "	zonder manufacturier } 2 personen	Koorstraat 12	
6. Elzas, Nathan Denneboom, Rachel (G)	10 Maart 1894, Borculo 2 October 1889, Beilen	" "	vo[illegible]ganger zonder } 2 personen	Paltz 1	
7. Frank, Betje	8 November 1869, Beilen	"	zonder	Markt 7	
8. Frank, Froukje	24 Mei 1863, Veendam	"	zonder	Brinkstraat 26	
9. Frank, Lazarus	23 Maart 1858, Wildervank	"	zonder	Stationslaan 24	
10. van Gelder, Abraham Seligmann, Sara (G)	15 Maart 1862, Beilen 11 April 1854, Emden Dl.	" "	zonder zonder } 2 personen	Hekstraat 17	
11. van Gelder, Joseph de Leeuw, Zelma (G) van Gelder, Rosa Sarah Emilie Careline (K)	8 April 1899, Beilen 16 Augustus 1904, Borne 25 Juli 1932, Beilen	" " "	zonder zonder } 3 personen zonder	Asserstraat 46	
12. van Gelder, Salomon Bos, Minderina (G) van Gelder, Arnaud (K)	4 Maart 1874, Beilen 13 Februari 1876, Veendam 30 Maart 1915, Beilen	" " "	koopman in sigaren zonder } 3 personen kantoorbediende	Asserstraat 44	
13. van Gelder, Salomon Aronius, Sarlina (G) van Gelder, Abraham (K)	13 November 1897, Beilen 24 Juni 1902, Zwartsluis 21 September 1934, Beilen	" " "	slager z[illegible]er } 3 personen z[illegible]der	Hekstraat 13	
14. Grünebaum, Helene	16 December 1890, Burgel Dl.	zonder	zonder	Altingerweg 4	werden verplegt in der Anstalt für Nerven- und Seelenkrankheiten in dieser Gemeinde
15. Horneman, Roosje Philippina	1 October 1869, Woerden	Ned.	zonder	Altingerweg 1	
16. Joosten, Henderika	15 September 1907, Groningen	"	zonder	Altingerweg 1	
17. Kats, David Kropveld, Rebecca (G) Kats, Mannes (K) Kats, Betje (K) Kats, Antonie (K) Kats, Nathan (K)	3 Juni 1890, Beilen 13 Maart 1900, Beilen 16 Februari 1930, Beilen 25 Februari 1931, Beilen 10 October 1932, Beilen 2 Januari 1934, Beilen	" " " " " "	slager zonder zonder zonder zonder zonder } 6 personen	Markt 4	
18. Kats, Jacob Padding, Elsje (G)	18 Mei 1888, Beilen 14 Augustus 1880, Beilen	" "	slager zonder } 2 personen	Koorstraat 24	Arierin
19. Kats, Samuël Kropveld, Duifje (G) Kats, Salomon (K)	26 April 1891, Beilen 16 November 1904, Beilen 13 April 1923, Beilen	" " "	manufacturier zonder manufacturier-bediende } 3 personen	Kruisstraat 2	

G = Gattin
K = Kind

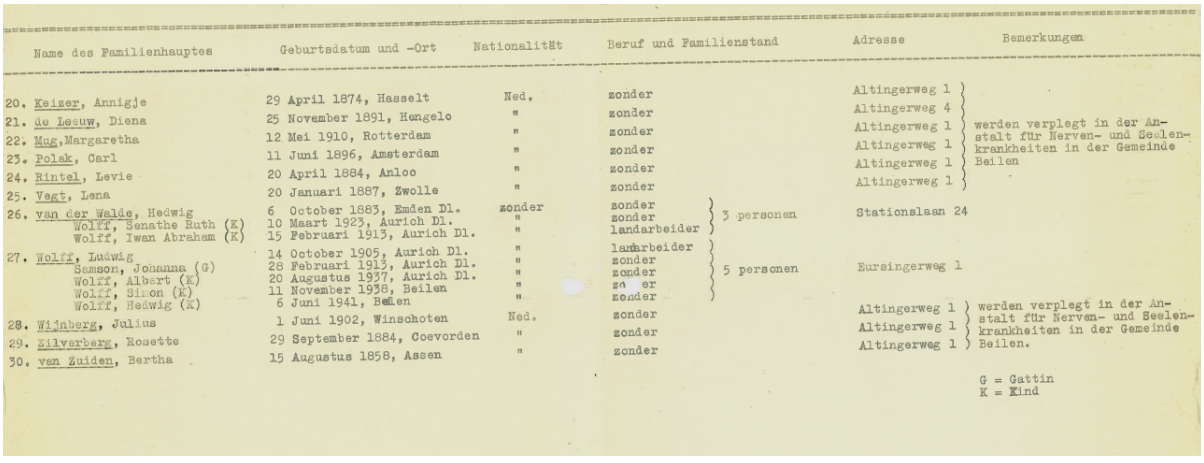

Name des Familienhauptes	Geburtsdatum und -Ort	Nationalität	Beruf und Familienstand	Adresse	Bemerkungen
20. Keizer, Annigje	29 April 1874, Hasselt	Ned.	zonder	Altingerweg 1	
21. de Leeuw, Diena	25 November 1891, Hengelo	"	zonder	Altingerweg 4	
22. Mag, Margaretha	12 Mei 1910, Rotterdam	"	zonder	Altingerweg 1	werden verplegt in der Anstalt für Nerven- und Seelenkrankheiten in der Gemeinde Beilen
23. Polak, Carl	11 Juni 1896, Amsterdam	"	zonder	Altingerweg 1	
24. Rintel, Levie	20 April 1884, Anloo	"	zonder	Altingerweg 1	
25. Vegt, Lena	20 Januari 1887, Zwolle	"	zonder	Altingerweg 1	
26. van der Walde, Hedwig Wolff, Senathe Ruth (K) Wolff, Iwan Abraham (K)	6 October 1883, Emden Dl. 10 Maart 1923, Aurich Dl. 15 Februari 1913, Aurich Dl.	zonder " "	zonder zonder landarbeider } 3 personen	Stationslaan 24	
27. Wolff, Ludwig Samson, Johanna (G) Wolff, Albert (K) Wolff, Simon (K) Wolff, Hedwig (K)	14 October 1905, Aurich Dl. 28 Februari 1913, Aurich Dl. 20 Augustus 1937, Aurich Dl. 11 November 1938, Beilen 6 Juni 1941, Beilen	" " " " "	landarbeider zonder zonder z[illegible]er zonder } 5 personen	Bursingerweg 1	
28. Wijnberg, Julius	1 Juni 1902, Winschoten	Ned.	zonder	Altingerweg 1	werden verplegt in der Anstalt für Nerven- und Seelenkrankheiten in der Gemeinde Beilen.
29. Zilverberg, Rosette	29 September 1884, Coevorden	"	zonder	Altingerweg 1	
30. van Zuiden, Bertha	15 Augustus 1858, Assen	"	zonder	Altingerweg 1	

G = Gattin
K = Kind

Op die lijst staat ook Carl Polak, geboren op 11 juni 1896 in Amsterdam. Na het nodige onderzoek blijkt hij niet omgebracht te zijn in een Duits vernietigingskamp. Hij is op 12 oktober 1973 overleden in Beilen en ligt begraven op de begraafplaats in Beilen aan de Asserstraat. Hij is de enige overlevende van alle Joden op deze lijst.

Wie was Carl Polak?

Carl zijn moeder was Rachel Polak. Zij werd op 2 november 1871 in Amsterdam geboren als jongste dochter van Eliazer David Polak, kruier, sjouwer en koopman van beroep, en Annaatje Plotske. Zij kreeg 2 kinderen waarvan de vader niet bekend is: Carl en Anna. Zij woonde toen met haar 2 kinderen in Amsterdam in de Noorderstraat 109. Later in de Jacob van Campenstraat 130 en de Plantage Kerklaan 130.

Toen Rachel 31 jaar was, trouwde ze op 5 maart 1903 in Zaandam met de 59 jarige Joseph Sanders, commissionair in Amsterdam. Joseph was 13 augustus 1900 weduwnaar geworden, toen zijn vrouw Annaatje van der Molen overleed en hij met 10 kinderen, waarvan inmiddels een aantal getrouwd waren, achterbleef. Samen kregen ze op 13 mei 1904 in Amsterdam hun zoon Albert. Joseph Sanders overleed op 27 mei 1908 in Amsterdam. Inmiddels waren 8 kinderen van Joseph uit zijn eerste huwelijk getrouwd en de deur uit.

Carl zijn zuster Anna trouwde op 12 juni 1928 in Amsterdam met Emanuël Benjamin Asscher, advocaat en procureur en een bekend en vooraanstaand persoon in de Joodse gemeenschap, evenals zijn vader. Zij woonden Keizersgracht 723 in Amsterdam.

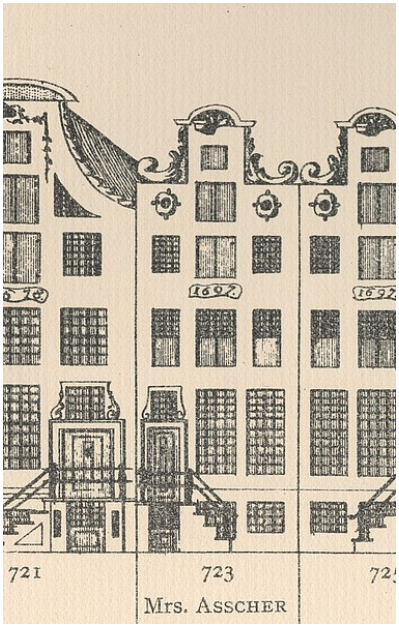

Emanuël is op 30 augustus 1943 in kamp Amersfoort gefusilleerd. Anna is met haar 3 dochters Hadassah, Ella en Anna Elisabeth op 11 februari 1944 in Auschwitz vermoord. De kinderen waren toen 14, 13 en 11 jaar.

De 3 dochters Asscher, die oom moesten zeggen tegen Carl (foto http://www.communityjoodsmonument.nl)

De broer van Carl, Albert, is op 38 jarige leeftijd in januari 1943 in een kamp in Gleiwitz (Polen) vermoord.

Carl Polak in Beilen

Carl was inmiddels in Beilen als patiënt van Beileroord komen wonen. Het is aannemelijk dat hij in het kader van gezinsverpleging bij mensen in het dorp woonde. Hierover later meer.

In de Tijdschriften van HVGB van 2011 is het nodige over Beileroord geschreven. Opgemerkt wordt dat er tijdens de razzia 10 Joodse patiënten zijn opgepakt, maar dat er over 1 patiënt onduidelijkheid is. Zoals nu uit de lijst van de Duitsers blijkt, gaat het om 12 Joodse patiënten en is er onduidelijkheid over 1 patiënt.

Er is ook nog een lijst in het gemeente archief van 9 juli 1942, waarop 4 Joden van Beileroord staan vermeld, die moeten worden opgepakt. Er zijn geen aanwijzingen dat zij ook daadwerkelijk zijn opgepakt. Dit waren:

- **André Louis Horrix**, geboren 28 juli 1895 in Den Haag, overleden op 30 november 1965 in Den Haag. Hij was eerst opgenomen in gesticht Endegeest en Voorgeest in Oegstgeest. Daarvoor was hij op 10 juni 1930 in Geel (B) opgenomen voor gezinsverpleging.
- **Maria Lenshoek**, geboren 20 september 1905 in Soegei Krio (Ned. Indië) en op 16 juni 1984 in Beilen overleden.
- **Lewis John Neuwieler**, geboren 7 december 1883 in Maastricht, overleden op 27 januari 1943 in Amersfoort. Hij woonde sinds 19 mei 1920 op Westeinde 58 in Den Haag en vertrok op 6 oktober 1933 naar Beileroord. Hij overleed in Den Haag, maar zijn overlijden werd in Amersfoort geregistreerd. Op zijn persoonskaart staat dat hij sinds 5 december 1916 onder curatele stond en dat bij overlijden of vertrek hiervan kennis moest worden gegeven aan de ambtenaar van Justitie in Utrecht.
- **Arend (Aart) Oldert**, geboren 29 augustus 1911. Verdere gegevens over hem ontbreken tot nu toe.

Op de lijst van de Duitsers voor de razzia van 2 op 3 oktober worden de volgende bewoners van Beileroord vermeld, waarbij ik ook heb aangegeven wanneer ze zijn vermoord.

- **Helene Grünebaum**, geboren op 16 december in 1890 Bürgel (D), vermoord op 12 oktober 1942 in Auschwitz, oud 51 jaar.
- **Roosje Philippina Horneman**, geboren op 1 oktober 1869 in Woerden, vermoord op 11 december 1942 in de omgeving van Oswieçim (Auschwitz), oud 73 jaar.
- **Henderika Joosten**, geboren op 15 september 1907 in Groningen, vermoord op 12 oktober 1942 in Auschwitz, oud 35 jaar.
- **Annigje Keizer**, geboren op 29 april 1874 in Hasselt, vermoord op 15 oktober 1942 in Auschwitz, oud 68 jaar.
- **Diena de Leeuw**, geboren 25 november 1891in Hengelo, vermoord op 2 november 1942 in Auschwitz, oud 50 jaar.
- **Margaretha Mug**, geboren 12 mei 1910 in Rotterdam, vermoord op 9 juli 1943 in Sobibor oud 33 jaar.
- **Levie Rintel**, geboren 20 april 1884 in Anloo, vermoord op 25 januari 1943 in Auschwitz, oud 58 jaar.
- **Lena Vegt**, geboren 20 januari 1887 in Zwolle, vermoord op 25 januari 1943 in Auschwitz, oud 56 jaar.
- **Julius Wijnberg**, geboren 1 juni 1902 in Winschoten, vermoord op 31 augustus 1943 in Midden Europa, oud 41 jaar.
- **Rosette Zilverberg**, geboren 29 september 1884 in Coevorden, vermoord op 15 oktober 1942 in Oswieçim, oud 58 jaar

– **Bertha van Zuiden**, geboren 15 augustus 1858 in Assen, vermoord op 5 november 1942 in Auschwitz, oud 84 jaar.
– **Carl Polak**, geboren 11 juni 1896 in Amsterdam. Zijn naam kwam niet voor op de lijst van oorlogsslachtoffers van het Deutsche Rote Kreuz. Zoals we nu weten is hij op 12 oktober 1973 in Beilen overleden en begraven.

Gezinsverpleging Beileroord en de razzia.

Na een razzia registreerden de Duisters met hun "Gründlichkeit" de inventaris van de huizen, waarvan de bewoners waren opgepakt. Zo ook in Beilen. Hier werd een "Liste von Judenmöbeln van der deutschen Wehrmacht in Anspruch genommen" opgesteld. Hier wil ik nu niet verder op ingaan, maar een kopie van de eerste bladzijde van die lijst treft u aan het eind van dit artikel aan.
De Stichting Beileroord vroeg na de razzia aan de Duitsers haar eigendommen terug. Op die manier weten we dat door Beileroord voor iedere patiënt in de gezinsverpleging de volgende artikelen werden verstrekt:

- 1 ledikant
- 1 matrasdek
- 1 wastafel
- 1 matras (3-delig)
- 2 kussens
- 1 wollendeken
- 1 moltondeken
- 4 lakens
- 4 slopen

Zo is nu ook te achterhalen bij welke Joodse gezinnen, die opgepakt zijn, patiënten van Beileroord in gezinsverpleging woonden:

- bij de familie Van Gelder aan de Hekstraat 13 woonden 3 patiënten
- bij de familie Wolff, Eursingerweg 1 woonden 2 patiënten
- bij de familie Wolff, Stationslaan 24 woonde 1 patiënt
- bij de familie Elzas, Paltz 1 woonden 2 patiënten
- bij de familie Kats, Markt 4 woonden 3 patiënten.

Konklusie
Nemen we aan dat de Joodse patiënten bij Joodse gezinnen waren ondergebracht, dan woonden er in totaal 11 joodse patiënten door de gezinsverpleging bij Joodse gezinnen in Beilen. Deze zijn allen opgepakt. Het is dan ook aannemelijk dat de enige overlevende van de Duitse lijst, Carl Polak is en dat hij tijdens de razzia bij een niet Joods gezin in Beilen woonde. Hij werd op die manier voor de Duisters verborgen.

Tot slot
De vraag is nu of dit juist is. Ik weet inmiddels dat er mensen in Beilen zijn, die Carl na de oorlog in Beilen hebben zien lopen. Misschien weet u bij wie hij heeft gewoond tijdens en na de oorlog. U kunt dit aan mij doorgeven, het liefst per mail: fd.kooistra2812@gmail.com. Ik zal dit dan later verwerken in een aanvullend artikel.

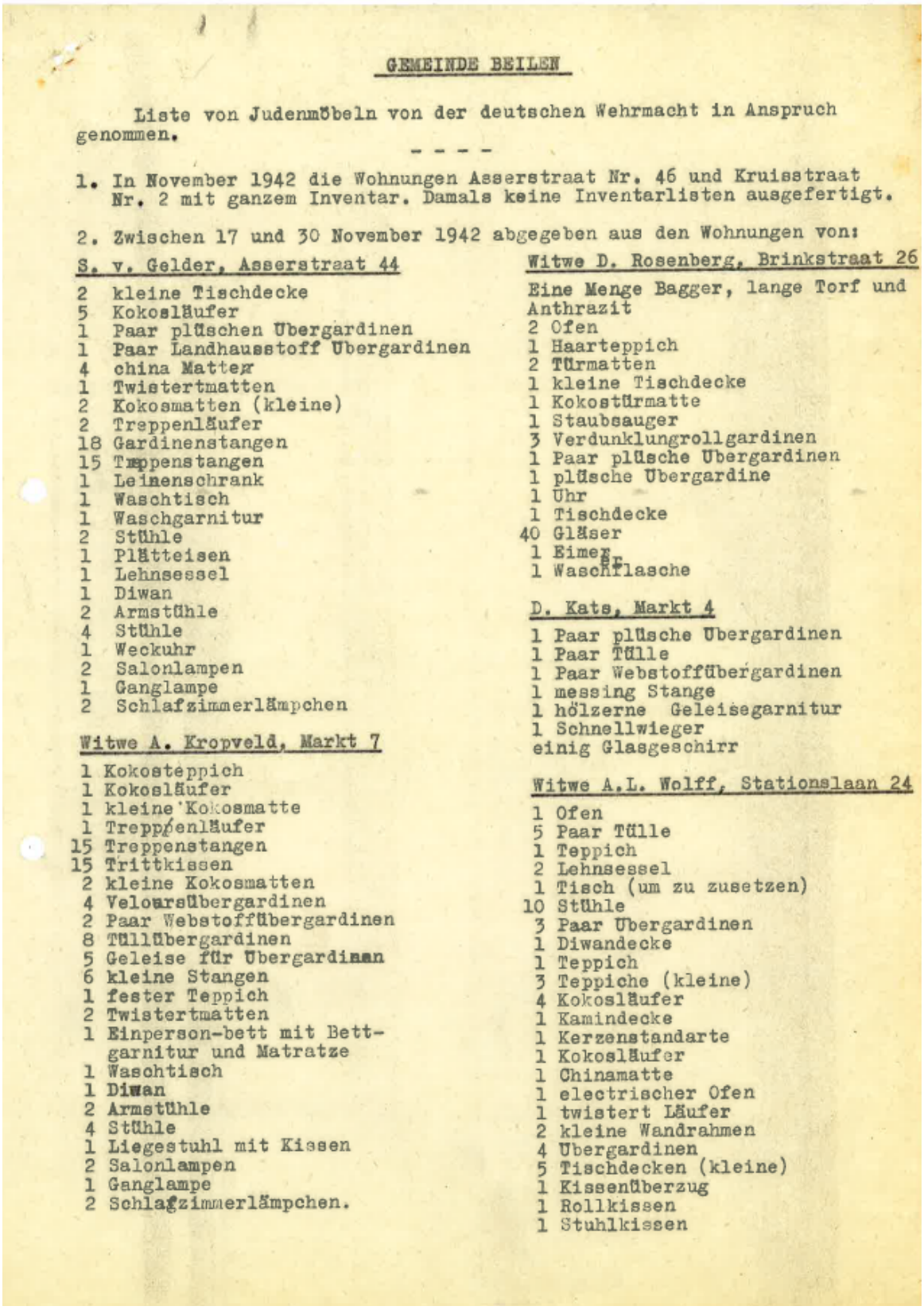

GEMEINDE BEILEN

Liste von Judenmöbeln von der deutschen Wehrmacht in Anspruch genommen.

- - - -

1. In November 1942 die Wohnungen Asserstraat Nr. 46 und Kruisstraat Nr. 2 mit ganzem Inventar. Damals keine Inventarlisten ausgefertigt.

2. Zwischen 17 und 30 November 1942 abgegeben aus den Wohnungen von:

S. v. Gelder, Asserstraat 44

2 kleine Tischdecke
5 Kokosläufer
1 Paar plüschen Übergardinen
1 Paar Landhausstoff Übergardinen
4 china Matten
1 Twistertmatten
2 Kokosmatten (kleine)
2 Treppenläufer
18 Gardinenstangen
15 Treppenstangen
1 Leinenschrank
1 Waschtisch
1 Waschgarnitur
2 Stühle
1 Plätteisen
1 Lehnsessel
1 Diwan
2 Armstühle
4 Stühle
1 Weckuhr
2 Salonlampen
1 Ganglampe
2 Schlafzimmerlämpchen

Witwe A. Kropveld, Markt 7

1 Kokosteppich
1 Kokosläufer
1 kleine Kokosmatte
1 Treppenläufer
15 Treppenstangen
15 Trittkissen
2 kleine Kokosmatten
4 Velourübergardinen
2 Paar Webstoffübergardinen
8 Tüllübergardinen
5 Geleise für Übergardinen
6 kleine Stangen
1 fester Teppich
2 Twistertmatten
1 Einperson-bett mit Bettgarnitur und Matratze
1 Waschtisch
1 Diwan
2 Armstühle
4 Stühle
1 Liegestuhl mit Kissen
2 Salonlampen
1 Ganglampe
2 Schlafzimmerlämpchen.

Witwe D. Rosenberg, Brinkstraat 26

Eine Menge Bagger, lange Torf und Anthrazit
2 Ofen
1 Haarteppich
2 Türmatten
1 kleine Tischdecke
1 Kokostürmatte
1 Staubsauger
3 Verdunklungrollgardinen
1 Paar plüsche Übergardinen
1 plüsche Übergardine
1 Uhr
1 Tischdecke
40 Gläser
1 Eimer
1 Waschflasche

D. Kats, Markt 4

1 Paar plüsche Übergardinen
1 Paar Tülle
1 Paar Webstoffübergardinen
1 messing Stange
1 hölzerne Geleisegarnitur
1 Schnellwieger
einig Glasgeschirr

Witwe A.L. Wolff, Stationslaan 24

1 Ofen
5 Paar Tülle
1 Teppich
2 Lehnsessel
1 Tisch (um zu zusetzen)
10 Stühle
3 Paar Übergardinen
1 Diwandecke
1 Teppich
3 Teppiche (kleine)
4 Kokosläufer
1 Kamindecke
1 Kerzenstandarte
1 Kokosläufer
1 Chinamatte
1 electrischer Ofen
1 twistert Läufer
2 kleine Wandrahmen
4 Übergardinen
5 Tischdecken (kleine)
1 Kissenüberzug
1 Rollkissen
1 Stuhlkissen

Bronnen:

Gemeente archief Beilen Bestuursarchief 1917 – 1972 inv. Nr 1101
www. jhm.nl
Diverse archieven van de burgerlijke stand